

ВІДГУК
офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
ВОЛКОВОЇ НАТАЛІЇ ПАВЛІВНИ
про дисертацію
ВИННИЧУКА СЕРГІЯ ОЛЕГОВИЧА
Формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти засобами
інноваційних технологій»,
що подана на здобуття ступеня доктора філософії
(галузь знань 01 Освіта/Педагогіка,
спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки)

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Сучасний етап розвитку вищої освіти характеризується зміщенням акцентів із засвоєння здобувачами певної суми знань на формування здатності до професійного саморозвитку, самовдосконалення, критичного осмислення власного досвіду та відповідального прийняття професійних рішень. У цих умовах особливої значущості набуває проблема розвитку рефлексивної компетентності майбутніх фахівців як важливої передумови їхньої професійної суб'єктності та готовності до безперервного професійного зростання.

Особливо актуальною означена проблема постає у сфері підготовки майбутніх учителів, професійна діяльність яких безпосередньо пов'язана із необхідністю постійного аналізу власних дій, оцінювання результатів педагогічної взаємодії, здатністю до професійної рефлексії та корекції власної діяльності відповідно до потреб учнів і викликів сучасного освітнього середовища.

Важливо, що дисертаційне дослідження С. В. Винничука відповідає сучасним тенденціям розвитку вищої освіти, компетентнісній парадигмі професійної підготовки та суспільному запиту на підготовку фахівців, здатних до усвідомленого професійного саморозвитку. Автор обґрунтовано зміщує акцент із навчання окремих професійних дій і технологій на формування рефлексивної компетентності як внутрішнього механізму професійного становлення особистості.

Актуальність дослідження посилюється також тим, що проблема формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти засобами інноваційних технологій залишається недостатньо розробленою у вітчизняній педагогічній науці,

особливо в аспекті створення цілісних моделей, педагогічних умов та технологічного забезпечення цього процесу.

Отже, тема дисертаційного дослідження є своєчасною, соціально та науково значущою, відповідає актуальним потребам розвитку системи вищої освіти України та має безперечну теоретичну й практичну цінність.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз змісту дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані автором, є достатньо обґрунтованими, логічно виведеними та підтвердженими належною теоретичною й експериментальною базою.

Насамперед слід відзначити чіткість загальної дослідницької логіки. Дисертація побудована за принципом послідовного розгортання наукового пошуку: від аналізу стану розробленості проблеми та уточнення понятійно-категоріального апарату – до обґрунтування педагогічних умов, розроблення структурно-функціональної моделі формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти засобами інноваційних технологій та експериментальної перевірки її ефективності.

Позитивної оцінки заслуговує здійснене автором теоретичне осмислення феномену рефлексивної компетентності. На основі ґрунтовного аналізу психолого-педагогічної літератури уточнено зміст ключових понять дослідження, розкрито сутність рефлексивної компетентності майбутнього вчителя початкової школи, визначено її структуру, компоненти, критерії та показники сформованості. Важливо, що автор не обмежується описом наукових підходів, а пропонує власне бачення досліджуваного феномену, інтегруючи сучасні наукові напрацювання у цілісну концепцію формування рефлексивної компетентності.

Про належний рівень обґрунтованості свідчить і розроблена автором структурно-функціональна модель, яка має завершений характер і включає взаємопов'язані цільові, змістові, процесуальні та результативні компоненти.

Важливо, що запропонована модель не є декларативною конструкцією, а забезпечена відповідними педагогічними умовами, конкретизованими етапами реалізації та методичним інструментарієм.

На особливу увагу заслуговує практична спрямованість дослідження. Автором не лише теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування рефлексивної компетентності, а й визначено конкретні інноваційні технології, доцільні на різних етапах цього процесу, що істотно підвищує прикладну цінність отриманих результатів.

Переконливість висновків забезпечується також належною організацією педагогічного експерименту та використанням комплексу взаємодоповнювальних методів дослідження. Отримані результати узгоджуються з теоретичними положеннями роботи, а сформульовані висновки логічно впливають із проведеного аналізу та результатів експериментальної перевірки.

Загалом можна констатувати, що ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації є достатньо високим. Дослідження характеризується внутрішньою логічною цілісністю, методологічною послідовністю та належним рівнем аргументованості, що дозволяє вважати отримані результати достовірними та науково переконливими.

3. Наукова новизна та достовірність результатів дослідження.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає насамперед у тому, що автором здійснено цілісне наукове осмислення проблеми формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти засобами інноваційних технологій та запропоновано її концептуальне й методичне розв'язання.

До найбільш вагомих результатів, що характеризують наукову новизну роботи, слід віднести обґрунтування та розроблення структурно-функціональної моделі формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти засобами інноваційних технологій, яка поєднує мотиваційно-цільовий, змістово-діяльнісний, діагностико-результативний блоки та забезпечує системну організацію досліджуваного процесу.

Науковий інтерес становить визначення й теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти, що дозволило авторові перейти від декларативного визнання важливості рефлексії до конкретних механізмів її розвитку в освітньому процесі закладу вищої освіти.

Заслуговує на позитивну оцінку уточнення змісту поняття «рефлексивна компетентність майбутнього вчителя початкової школи», конкретизація її структурних компонентів, критеріїв, показників та рівнів сформованості. Такий підхід забезпечує не лише теоретичне осмислення феномену, а й можливість його діагностування та цілеспрямованого формування у процесі професійної підготовки.

Безумовною перевагою роботи є те, що автор не обмежився розглядом рефлексивної компетентності як окремої професійної характеристики майбутнього педагога, а фактично розкрив її як механізм професійного саморозвитку, професійного самовизначення та становлення професійної суб'єктності майбутнього вчителя. Саме в цьому аспекті дисертація виходить за межі традиційного компетентнісного підходу та демонструє сучасне бачення професійної підготовки педагогічних кадрів.

Достовірність отриманих результатів забезпечується належним рівнем методологічного обґрунтування дослідження, використанням комплексу взаємодоповнювальних теоретичних та емпіричних методів, адекватних меті, завданням і логіці наукового пошуку. Переконливість висновків підтверджується результатами педагогічного експерименту, достатнім обсягом емпіричного матеріалу, застосуванням методів математичної статистики для перевірки отриманих даних та узгодженістю експериментальних результатів із теоретичними положеннями дослідження.

Загалом представлені в дисертації результати характеризуються належним рівнем наукової новизни, теоретичної аргументованості та емпіричної підтверженості, що дозволяє вважати їх достовірними та такими, що роблять певний внесок у розвиток теорії і методики професійної освіти.

4. Теоретичне та практичне значення результатів дослідження.

Теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає в подальшому розвитку наукових уявлень про сутність, структуру та механізми формування рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Робота поглиблює теоретико-методичні засади професійної підготовки педагогічних кадрів у контексті сучасних трансформацій освітнього простору та реалізації компетентнісної парадигми освіти.

Важливим науковим результатом є обґрунтування рефлексивної компетентності не лише як складника професійної компетентності педагога, а як інтегральної характеристики особистості, що забезпечує здатність до професійного самопізнання, саморозвитку, самокорекції та усвідомленого професійного зростання. Такий підхід суттєво розширює традиційне розуміння процесу професійної підготовки майбутнього вчителя та акцентує увагу на розвитку його професійної суб'єктності.

Теоретичну цінність мають також визначені автором структурні компоненти рефлексивної компетентності, критерії та показники її сформованості, що можуть бути використані як підґрунтя для подальших наукових досліджень проблем професійного становлення майбутніх педагогів.

Практичне значення роботи полягає насамперед у її прикладній спрямованості та можливості безпосереднього впровадження отриманих результатів у систему професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Розроблена автором модель формування рефлексивної компетентності, обґрунтовані педагогічні умови, навчально-методичне забезпечення та запропоновані інноваційні технології можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої освіти під час викладання дисциплін психолого-педагогічного циклу, організації педагогічної практики, проведення тренінгової роботи, а також у системі післядипломної педагогічної освіти.

Окремо слід відзначити практичну значущість розробленого діагностичного інструментарію, який дозволяє здійснювати моніторинг рівня сформованості

рефлексивної компетентності майбутніх учителів та оцінювати результативність педагогічних впливів у процесі професійної підготовки.

Цінність отриманих результатів посилюється тим, що вони орієнтовані на вирішення актуальних завдань сучасної педагогічної освіти, пов'язаних із підготовкою вчителя, здатного до критичного осмислення власного професійного досвіду, прийняття педагогічно виважених рішень, постійного професійного самовдосконалення та ефективної діяльності в умовах динамічних змін освітнього середовища.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження мають належну теоретичну та практичну цінність, характеризуються актуальністю, можливістю широкого використання в освітній практиці та відповідають сучасним тенденціям розвитку професійної педагогічної освіти.

. Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових публікаціях.

Основні результати дисертаційного дослідження достатньою мірою висвітлені у наукових публікаціях автора та пройшли належну апробацію в науковому середовищі.

За темою дисертації опубліковано 10 наукових праць, з яких 8 виконано одноосібно. Серед них 5 статей опубліковано у наукових фахових виданнях України, що відповідають профілю дослідження та відображають його основні теоретичні й практичні результати. Ще 5 публікацій мають апробаційний характер і засвідчують активне представлення результатів дослідження на науково-практичних конференціях та фахових наукових заходах.

Аналіз змісту публікацій свідчить, що вони охоплюють ключові аспекти дисертаційної роботи, послідовно відображають логіку наукового пошуку здобувача — від теоретичного осмислення проблеми до обґрунтування педагогічних умов, розроблення структурно-функціональної моделі та висвітлення результатів експериментальної перевірки її ефективності.

Важливо підкреслити, що публікаційна активність автора не має формального характеру. Представлені праці є змістовно пов'язаними між собою та відображають

поступове розгортання авторської концепції дослідження, що дозволяє простежити еволюцію наукових поглядів здобувача та процес формування його власної наукової позиції щодо розв'язання досліджуваної проблеми.

Зміст опублікованих праць відповідає темі дисертації, її меті, завданням та основним науковим результатам. Обсяг і характер публікацій дають підстави стверджувати, що результати дисертаційного дослідження належним чином апробовані та достатньо повно висвітлені у науковому доробку автора.

Отже, рівень апробації та повнота оприлюднення результатів дисертаційного дослідження відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

6. Відповідність структури та змісту дисертації встановленим вимогам.

Дисертація характеризується чіткою, логічною та науково обґрунтованою структурою, яка повною мірою відповідає меті, завданням, предмету й логіці проведеного дослідження.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Така структура є традиційною для дисертаційних досліджень у галузі освіти та забезпечує послідовне розкриття обраної наукової проблеми.

У вступі належним чином обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу та методологічний апарат дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі здійснено ґрунтовний аналіз теоретико-методологічних засад досліджуваної проблеми, уточнено сутність і структуру рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкової школи, охарактеризовано сучасні наукові підходи до її формування у процесі професійної підготовки.

Другий розділ присвячено розробленню концептуальних засад дослідження. У ньому обґрунтовано педагогічні умови формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти, розроблено структурно-функціональну модель

досліджуваного процесу, визначено критерії, показники та рівні сформованості рефлексивної компетентності.

У третьому розділі представлено організацію та результати педагогічного експерименту, здійснено аналіз отриманих даних, доведено ефективність запропонованих педагогічних умов і моделі формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти.

Загальні висновки логічно впливають зі змісту проведеного дослідження, відображають розв'язання поставлених завдань і підтверджують досягнення визначеної мети. Висновки є достатньо аргументованими, узагальнюють основні результати роботи та демонструють завершеність наукового пошуку автора.

Оформлення дисертації загалом відповідає чинним нормативним вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, а зміст роботи свідчить про цілісність авторської концепції, внутрішню логіку дослідження та належний рівень наукової культури здобувача.

7. Відповідність дисертації вимогам академічної доброчесності та відсутність порушень.

Аналіз змісту дисертації, характеру викладу матеріалу, представлених результатів дослідження та наукових публікацій автора дає підстави стверджувати, що робота виконана з дотриманням основних принципів академічної доброчесності.

У дисертації належним чином представлено результати аналізу наукових джерел, коректно використано наукові положення, концепції та підходи вітчизняних і зарубіжних учених із обов'язковим посиланням на авторство. Теоретичні узагальнення, висновки та наукові положення мають належне джерельне підґрунтя та логічно впливають із проведеного дослідження.

Ознайомлення зі змістом дисертації засвідчує самостійний характер виконаної роботи. Представлені наукові результати, розроблена структурно-функціональна модель, обґрунтовані педагогічні умови, а також висновки та рекомендації є результатом власного наукового пошуку здобувача й відображають його авторську позицію щодо розв'язання досліджуваної проблеми.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації узгоджуються зі змістом опублікованих праць автора, що додатково підтверджує послідовність і доброчесність представлення результатів дослідження.

Порушень академічної доброчесності, зокрема ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження, у дисертаційній роботі не виявлено. Використання результатів наукових праць інших авторів здійснено відповідно до загальноприйнятих вимог наукової етики та академічної культури.

Отже, дисертаційна робота відповідає вимогам академічної доброчесності, а її зміст дає підстави стверджувати про самостійність, наукову коректність та належний рівень академічної культури здобувача.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Позитивно оцінюючи наукову та практичну цінність виконаного дослідження, вважаю за доцільне висловити окремі зауваження та побажання, які мають переважно дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки роботи.

1. Назва дисертації сформульована надто широко та потребує більшої конкретизації досліджуваної категорії здобувачів вищої освіти. У роботі предметом дослідження фактично виступає процес формування рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкової школи, тоді як у назві використано значно ширше поняття «здобувачі вищої освіти». Така узагальненість певною мірою знижує відповідність між назвою дисертації та її фактичним змістовим наповненням.

2. Потребує додаткового обґрунтування співвідношення понять «рефлексивна компетентність здобувачів вищої освіти» та «рефлексивна компетентність майбутніх учителів початкової школи». У різних структурних елементах дисертації ці поняття використовуються як тотожні, хоча вони репрезентують різний рівень наукового узагальнення. Зокрема, у положеннях наукової новизни, предметі дослідження та авторській моделі йдеться про рефлексивну компетентність здобувачів вищої освіти загалом, тоді як експериментальна база та зміст професійної підготовки стосуються майбутніх учителів початкової школи. У зв'язку

з цим доцільним було б чіткіше визначити межі узагальнення отриманих результатів та аргументувати можливість їх поширення на ширшу категорію здобувачів вищої освіти.

Найбільш дискусійним аспектом дослідження, на нашу думку, є проблема узгодженості між заявленим рівнем теоретичного узагальнення та практичною реалізацією дослідницького задуму. Незважаючи на те, що назва дисертації, її мета, гіпотеза, структурно-функціональна модель та окремі положення наукової новизни стосуються формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти загалом, під час обґрунтування педагогічних умов, опису змісту експериментальної роботи та інтерпретації результатів автор фактично переходить до значно вужчої категорії – майбутніх учителів початкової школи.

Зокрема, уже в змісті першої педагогічної умови йдеться про забезпечення усвідомлення майбутніми вчителями початкової школи значущості рефлексії для їхньої професійної діяльності, тоді як сама педагогічна умова заявлена як така, що стосується здобувачів вищої освіти загалом. Аналогічна ситуація простежується і щодо структурно-функціональної моделі, яка декларується як модель формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти, проте фактично розроблена, апробована та описана на матеріалі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Крім того, певну дискусію викликає відповідність між заявленим рівнем узагальнення результатів дослідження та сформованою вибіркою досліджуваних. Незважаючи на те, що всі елементи методологічного апарату стосуються здобувачів вищої освіти загалом, до експериментальної роботи залучено виключно студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». У зв'язку з цим потребують додаткового обґрунтування межі поширення та екстраполяції отриманих результатів на інші категорії здобувачів вищої освіти.

У роботі широко використовується поняття «інноваційні технології», яке винесене до назви дисертації та авторської моделі. Разом із тим окремі технології, що становлять зміст експериментальної роботи, вже тривалий час використовуються у практиці

професійної підготовки педагогів. Тому, на нашу думку, доцільним було б більш чітко обґрунтувати критерії їх віднесення саме до інноваційних технологій та конкретизувати інноваційний складник авторського підходу.

дисертації обґрунтовано та експериментально перевірено комплекс педагогічних умов формування рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Водночас проведене дослідження не дає можливості встановити відносний внесок кожної із запропонованих педагогічних умов у досягнення кінцевого результату, оскільки їх реалізація здійснювалася комплексно в межах єдиної експериментальної програми. У зв'язку з цим залишається відкритим питання щодо міри впливу окремих педагогічних умов на кінцеві результати формування рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкової школи. На нашу думку, визначення ефективності кожної з педагогічних умов могло б суттєво збагатити практичну цінність дослідження та надати додаткові підстави для оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

9. Загальний висновок.

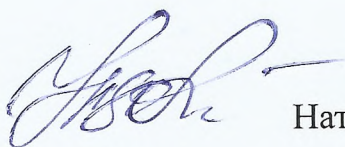
Дисертація Сергія Олеговича Винничука на тему «Формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти засобами інноваційних технологій» є завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому розв'язано актуальне наукове завдання, що полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробленні та експериментальній перевірці педагогічних умов, моделі та методичного забезпечення формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти.

За актуальністю обраної теми, рівнем наукової новизни, теоретичною і практичною значущістю одержаних результатів, обґрунтованістю наукових положень і висновків, повнотою їх висвітлення в наукових публікаціях, а також відповідністю вимогам академічної доброчесності дисертація Сергія Олеговича Винничука «Формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти засобами інноваційних технологій» відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової

спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри психології та
педагогіки ВНЗ «Університет імені
Альфреда Нобеля»

Наталія ВОЛКОВА

Підпис д.п.н., проф. Волкової Н.П.

ЗАСВІДЧУЮ

Учений секретар

ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»
доктор педагогічних наук, професор

Ольга ЛЕБІДЬ